

Građansko nadgledanje lokalnih izbora u Nikšiću Crna Gora 2021

Izvještaj o preliminarnim zaključcima i nalazima

Podgorica, 16. mart 2021. godine

Britanska ambasada
Podgorica

NAPOMENA: Mišljenja i stavovi iznešeni u ovom izvještaju predstavljaju mišljenje autora i ne odražavaju nužno zvanične stavove Britanske ambasade Podgorica

CeMI Građansko nadgledanje izbora
Crna Gora – Lokalni izbori Nikšić, 14. mart 2021.
Izveštaj o preliminarnim zaključcima i nalazima

16. mart 2021

Proces glasanja tokom izbornog dana je sproveden u skladu sa domaćim zakonodavstvom i pored izazova koje je predstavljao pritisak na rad biračkih odbora, verbalni sukobi između njihovih članova na biračkim mjestima kao i u njihovoj neposrednoj blizini.

Predizborna kampanja je bila obilježena snažnom tenzijom, slučajevima nasilja, široko rasprostranjenim nepoštovanjem epidemioloških mjera, kršenjem predizborne ćutnje, učešćem stranih aktera iz Republike Srbije, Republike Srpske i iz opština iz sjevernog dijela Republike Kosovo. Miješanje u predizborni proces je posebno bilo izraženo kada je riječ o izvještavanju medija iz ovih zemalja, a koji ujedno pokrivaju i Crnu Goru.

U biračkom spisku za opštinu Nikšić se nalazi skoro 1000 duplo upisanih birača, koji su evidentirani i u biračkom spisku Republike Srbije.

Posmatračka misija Centra za monitoring i istraživanje CeMI je za nadgledanje izbornog procesa za lokalne izbore u Nikšiću 2021. godine akreditovala ukupno 181 posmatrača. Misija se sastojala od kratkoročnih i dugoročnih posmatrača. CeMI je, takođe, angažovao mrežu lokalnih koordinatora. Imajući u vidu da je u Nikšiću 138 biračkih mjesta, tokom ove posmatračke misije CeMI je imao totalnu pokrivenost u opštini Nikšić tokom izbornog dana.

CeMI je u okviru projekta nadgledanja lokalnih izbora u Nikšiću koristio prethodno razvijenu web i mobilnu aplikaciju “Fer izbori” (www.ferizbori.me) putem koje su građani i posmatrači imali mogućnost da prijave uočene nepravilnosti ili kršenje njihovih biračkih prava. Aplikacija je takođe omogućila građanima da uživo prate projekcije rezultata izbora, kao i da se informišu o svojim biračkim pravima.

Centar za monitoring i istraživanje CeMI želi da se zahvali Britanskoj ambasadi Podgorica koja je finansijski podržala projekat građanskog nadgledanja lokalnih izbora u Nikšiću 2021. godine i omogućila sprovođenje ove misije.

CeMI takođe želi da izrazi zahvalnost svim predstavnicima izborne administracije, državnih organa, političkih partija i medijima sa kojima je uspostavljena saradnja na planu sprovođenja ove misije.

Nalazi saopšteni u ovom izvještaju predstavljaju stavove autora i CeMI-ja, a ne nužno i stavove donatora.

Centar za monitoring i istraživanje CeMI je nevladina organizacija osnovana marta 2000. godine, koja je u kontinuitetu nadgledala sve nacionalne izbore od 2001. godine izuzev predsjedničkih izbora održanih 2013. godine.

CeMI je osnivač Evropske mreže organizacija za monitoring izbora ENEMO (www.enemo.eu), kojom predsjedava u periodu 2017-2020. godine. Predsjednik CeMI-ja je član upravnog odbora Globalne mreže domaćih posmatrača izbora (2018-2021) (www.gndem.org). Kroz ENEMO i OSCE ODIHR članovi i eksperti CeMI-ja su učestvovali u brojnim međunarodnim posmatračkim misijama kao eksperti, dugoročni i kratkoročni posmatrači, a osam puta CeMI-jev ekspert je bio šef međunarodnih posmatračkih misija (Ukrajina, Srbija, Jermenija i Kosovo).

PRELIMINARNI ZAKLJUČCI

Izborni dan je protekao uz prisustvo tenzija među političkim oponentima koji su učestvovali na lokalnim izborima, kao i velikog broja prijavljenih nepravilnosti ispred biračkih mjesta. Posmatrači CEMI-ja su zabilježili veliki broj nepravilnosti uz otežani pristup biračkim mjestima naročito u sjeverozapadnom dijelu opštine. Najveći broj nepravilnosti na biračkim mjestima, koje su CeMI-jevi posmatrači prijavili putem aplikacije “Fer izbori”, odnosi se na povredu tajnosti glasanja od strane birača i na neadekvatno ponašanje članova biračkih odbora glasnim prozivanjem imena i prezimena birača i korišćenjem mobilnih telefona na mjestu za glasanje. Sa druge strane, građani su uglavnom prijavljivali nepravilnosti koje su se događale ispred i u neposrednoj okolini biračkih mjesta, kao i incidente koje je naš tim na terenu provjeravao u svakom pojedinačnom slučaju.

Izbori su održani u prilično lošoj zdravstvenoj situaciji izazvanoj COVID-19 pandemijom. S tim u vezi, pripremljene mjere Ministarstva zdravlja, koje je obavijestilo „građane koji su upisani u birački spisak Opštine Nikšić, a borave u drugim mjestima, da će im putovanje biti omogućeno na osnovu obavještenja MUP-a o održavanju izbora“ mogle su da ugroze regularnost izbora i Ustavom zagaranovanog prava glasa. CeMI je reagovao povodom navedenih mjera, te se zvanično obratio predsjedniku i potpredsjedniku Vlade Crne Gore i ministrima zdravlja i unutrašnjih poslova, sa prijedlogom za povlačenje planiranih mjera, kako bi se spriječile posljedice koje bi mogle ugroziti regularnost izbornog procesa. Pored toga, uvođenje mjera gdje se traži kao uslov za dozvolu kretanja posjedovanje ugovora o radu, sprječava ili ograničava kretanje posmatrača na izborni dan. Vlada Crne Gore i nadležne institucije su promptno reagovale povodom naših sugestija, što CeMI pozdravlja. Na ovaj način, spriječene su posljedice koje bi mogle ugroziti regularnost izbornog procesa, a biračima je omogućeno da iskoriste svoje biračko pravo.

Situacija sa COVID-19 pandemijom nije spriječila građane Nikšića da izađu na izbore i ostvare svoje biračko pravo. Izlaznost birača od 81,8%, iako manja nego tokom parlamentarnih izbora 2020. godine kada je iznosila 82,6%, ukazuje da su građani u sve većem broju zainteresovani za politička dešavanja kako na nacionalnom, tako i na lokalnom nivou.

U izbornoj tri učestvovalo je šest izbornih lista. Registracija jedne izborne liste je odbijena zbog nedovoljnog broja potpisa birača podrške izbornoj listi. Za lokalne izbore u Nikšiću 2021. godine, ni jedna izborna lista nije registrovana na bazi manjinskih prava, odnosno kao manjinska izborna lista.

Uvidom u birački spisak, CeMI je utvrdio da JMBG blizu hiljadu birača sa pravom glasa u opštini Nikšić postoji i u biračkom spisku Republike Srbije, odnosno, da postoji isti broj duplo upisanih birača koji mogu biračko pravo koristiti u dvjema državama. Ovo otvara i pitanje zakonitosti dvojnog državljanstva za ta lica. Zakonska pretpostavka je ko ima biračko pravo u Crnoj Gori i Srbiji ima i njihova državljanstva. CeMI poziva MUP da pokrene postupke provjere i eventualnog oduzimanja državljanstva, odnosno brisanja iz biračkog spiska Crne Gore.

Nijesu zabilježeni prigovori na rad OIK-a dok su nepravilnosti u radu bile više tehničke prirode.

Birački odbori su radili pod pritiskom, naročito u prvom dijelu dana kada je većina birača izašla da glasa dok su odbori počinjali sa radom. Velika većina biračkih odbora je otvorila biračka mjesta na vrijeme, dok je samo par njih kasnilo usljed tehničkih problema, požara i drugih nepredviđenih okolnosti. Ozbiljniji problemi su nastali kada je došlo vrijeme da mobilni timovi idu u obilazak birača koji glasaju putem pisma. Zbog samog sastava biračkih odbora i statusa opozicionih partija na ovim izborima, bilo je teško napraviti dogovor ko ide u obilazak, kojim prevozom i gdje mobilna kutija treba da stoji. To je izazvalo sukobe između aktivista pojedinih političkih opcija, ali usljed blagovremenih reakcija pripadnika policije koji su se trudili da smiruju strasti i budu medijatori u sukobima, nije došlo do ozbiljnijih incidenata.

Proces otvaranja biračkih mjesta posmatrači CeMI-ja su ocijenili, na skali od 1 do 5, gdje 5 predstavlja maksimalnu ocjenu, sa prosječnom ocjenom 4.42, proces glasanja sa 4.27, dok je procedura zatvaranja biračkih mjesta i brojanja glasova ocijenjena prosječnom ocjenom 4.23.

Izborna kampanja počela je prije potvrđivanja izbornih lista, a može se reći da nije ni prestala poslije 30. avgusta 2020. godine. Online mediji, društvene mreže i tehnologije omogućile su strani uticaj na izborni proces u Nikšiću, posebno srpskih medija. Tokom kampanje za izbore u Nikšiću u Srbiji je objavljeno 4.730 tekstova o Crnoj Gori, a u više od hiljadu tekstova tema su bili sami izbori. Neki mediji su uveli posebne rubrike koje se bave samo izborima u Nikšiću, kao i TV emisije gdje zagovornici velikosrpske ideologije diskutuju na temu lokalnih izbora, kao recimo Happy TV program "Bitka za Nikšić". Sa druge strane, tradicionalni mediji u Crnoj Gori su uglavnom izvještavali o svim političkim partijama bez diskriminacije.

Izborni proces je protekao i pod uticajem stranih aktera, posebno medija iz regiona koji su nerijetko izvještavali na neprofesionalan i neobjektivan način.

Analiza političke kampanje u online prostoru, evidentno ukazuje da pro-srpska i pro-ruska politička struja i dalje vodi mnogo bolju i organizovaniju kampanju na društvenim mrežama, kako je to bilo i tokom parlamentarnih izbora 2020. godine. Može se zaključiti da je već izgrađena mreža stranica, grupa, mim profila i drugih medija, koji su koordinisano djelovali tokom parlamentarnih izbora 2020. godine, baza koja se koristila i za lokalne izbore u Nikšiću.

Zloupotreba društvenih medija je takođe bila vidljiva tokom predizborne ćutnje. Naime, izborna tišina počela je u ponoć 13. marta i trajala do zatvaranja biračkih mjesta. U ovom periodu, broj objavljenih sadržaja od strane političkih partija na Facebook-u je **142**. Pojedinačno gledano, koalicija "Evropski tim za Nikšić" je imala **15** postova, "Za budućnost Nikšića" **37**, "Miodrag Daka Davidović - Narodni pokret" **8** postova, SDP "Srcem za Nikšić" **15** postova, "Crno na bijelo - Može Nikšić" **28** i "Mir je naša nacija - zaokruži slobodu" **39** postova. Na pomenute postove su ostvarene ukupno 90.774 Facebook interakcije, od čega je čak 82% samo od Demokratske Crne Gore i koalicije "Za budućnost Nikšića" (74.969 interakcija). Podaci upućuju da su sve partije bile aktivne na Facebook platformi tokom perioda izborne tišine i da su vršile samopredstavljanje komunikacijom na društvenim mrežama. Partije su najviše komunicirale fotografijama (46,7%), videom (38,1%) i Facebook live-om (8,6%).

Kada je riječ o plaćenim sadržajima na Facebook-u, iako je većina partija imala sponzorisanu sadržaje koji su bili aktivni 13. marta, zbog zakonske neregulisanosti društvenih medija, oni ne predstavljaju kršenje predizborne ćutnje. Sa druge strane, organizovanje događaja koji je dio političke kampanje i koji se uživo prenosi putem društvenih mreža, jeste kršenje predizborne ćutnje. S toga, događaj koji je organizovao GP URA 13. marta i koji se uživo prenosio na društvenim mrežama predstavlja kršenje pravila oglašavanja tokom predizborne ćutnje.

Prethodni sastav opštinskog vijeća činilo je 20 žena od 41 odbornika (48,78%). Na šest izbornih lista za 2021. godinu ima ukupno 97 žena od 246 kandidata (39,43%). Dvije od šest izbornih lista imaju ženu za prvog kandidata na listi - koalicija „Evropski tim za Nikšić“ i koalicija „Crno na bijelo - Može Nikšić“. Kada je riječ o tijelima izborne administracije, predsjednik i zamjenik OIK-a su obojica muškarci, dok je sekretar žena. Dva od četiri člana stalnog sastava su žene. U biračkim odborima zastupljenost žena je većinska, mada u najvećem broju biračkih odbora funkciju predsjednika obavlja muškarac. Prema preliminarnim rezultatima lokalnih izbora u Nikšiću, u Opštinskom odboru ovog grada učestvovalaće znatno manji procenat žena nego u prethodnom sazivu, odnosno 36,58%.

PRELIMINARNI NALAZI

Izborna administracija

Struktura organa izborne administracije u Crnoj Gori je trostepena. Centralni organ izborne administracije je Državna izborna komisija (u daljem tekstu: DIK). Na lokalnom nivou nalaze se opštinske izborne komisije (u daljem tekstu: OIK), a na nivou biračkih mjesta su birački odbori (u daljem tekstu: BO). Sve odluke ovih organa moraju biti donesene većinom od ukupnog broja članova na svakom od nivoa izborne administracije. S obzirom da opunomoćeni predstavnici političkih subjekata imaju jednako pravo glasa koje stižu 20 dana prije dana određenog za održavanje izbora, i oni se ubrajaju u ukupan broj članova.

Kada su u pitanju lokalni izbori, važno je napomenuti da OIK ima funkciju administratora izbornog procesa u opštini u kojoj se održavaju izbori, dok Državna izborna komisija postupa po prigovorima na rad OIK-a kao drugostepeni organ.

Rad izborne administracije u posljednjoj fazi izbornog procesa je u najvećem dijelu karakterisalo sprovođenje izbornih radnji u skladu sa zakonom. Organi izborne administracije su uglavnom svoje zadatke adekvatno obavljali. Bilo je nekoliko slučajeva u kojima birački odbori nijesu razumjeli dovoljno dobro svoja prava i obaveze, ali je OIK držao kontrolu nad biračkim odborima, i brzim reakcijama rješavao je probleme koji su nastajali tokom izbornog dana. Nakon zatvaranja biračkih mjesta proces brojanja glasova je tekao bez većih problema. OIK je efikasno obavljao svoje dužnosti obrađujući biračka mjesta na organizovan i efikasan način.

A. Državna izborna komisija

Sastav DIK-a čine predsjednik, sekretar i devet članova u stalnom sastavu, i po jedan opunomoćeni predstavnik podnosioca izborne liste u proširenom sastavu. Prema Zakonu o izboru odbornika i poslanika, predsjednika DIK-a imenuje Skupština, na prijedlog radnog tijela Skupštine nadležnog za izbor i imenovanja, nakon prethodno sprovedenog javnog konkursa. Četiri člana stalnog sastava se imenuju na prijedlog parlamentarne većine, a četiri, od kojih jedan vrši funkciju sekretara, na prijedlog parlamentarne opozicije. Jedan član stalnog sastava imenuje se i kao predstavnik političke partije, odnosno podnosioca izborne liste za autentičnu zastupljenost pripadnika manjinskog naroda ili manjinske nacionalne zajednice, koja je na prethodnim izborima dobila najveći broj glasova, a njen/gov zamjenik treba da bude pripadnik nekog drugog manjinskog naroda ili manjinske nacionalne zajednice. Jednog člana stalnog sastava DIK-a imenuje Skupština, na prijedlog radnog tijela Skupštine nadležnog za izbor i imenovanja nakon prethodno sprovedenog javnog konkursa, iz reda predstavnika civilnog društva, nevladinog sektora i univerziteta, koji je stručan za pitanja izbornog zakonodavstva.

DIK nije nadležan za sprovođenje lokalnih izbora, već ima ulogu drugostepenog organa u upravnom postupku, u slučaju odbijanja prigovora od strane opštinske izborne komisije, odnosno DIK-u se podnosi prigovor protiv odluke, radnje ili propusta OIK-a.¹

B. Opštinska izborna komisija

Sprovođenje lokalnih izbora je u nadležnosti OIK-a. Ovaj organ je sastavljen od predsjednika i četiri člana, kao i po jednog opunomoćenog predstavnika podnosioca izbornih lista. Kada je riječ o lokalnim izborima, OIK je nadležan da: se stara o zakonitom sprovođenju izbora; organizuje tehničke pripreme za sprovođenje izbora; određuje biračka mjesta za izbor odbornika i poslanika; obrazuje biračke odbore i imenuje predsjednika i članove biračkih odbora za izbor odbornika i poslanika i organizuje njihovu edukaciju (obuku)

---

¹ Član 108 stav 2 Zakona o izboru odbornika i poslanika

o procedurama za rad biračkog odbora; utvrđuje broj glasačkih listića za pojedina biračka mjesta, ovjerava ih i zajedno sa ovjerenim izvodom iz biračkog spiska zapisnički ih predaje biračkim odborima; ocjenjuje da li su izborne liste za izbor odbornika sastavljene i podnešene u skladu sa ovim zakonom; potvrđuje i proglašava izborne liste za izbor odbornika; javno objavljuje broj birača u opštini i po biračkim mjestima; utvrđuje rezultate izbora odbornika, kao i broj glasova za svaku izbornu listu i utvrđuje broj mandata koji pripada svakoj izornoj listi za izbor odbornika; izdaje uvjerenje izabranom odborniku; javno objavljuje rezultate za izbor odbornika; podnosi izvještaj skupštini opštine o rezultatima za izbor odbornika i o popuni upražnjenih odborničkih mjesta; dostavlja podatke o izborima za odbornike organima nadležnim za prikupljanje i obradu statističkih podataka.

Prema članu 24 Zakona o izboru odbornika i poslanika, opštinsku izbornu komisiju u stalnom sastavu imenuje skupština opštine, na predlog radnog tijela skupštine opštine nadležnog za izbor i imenovanja, iz reda kandidata koje predlože političke partije, odnosno koalicione izborne liste, odnosno grupe birača koje imaju odbornike u skupštini opštine. S obzirom da su opozicione partije bojkotovale prethodne lokalne izbore u ovoj opštini, članovi stalnog sastava OIK-a su isključivo iz redova DPS-a i SD-a, kao jedine dvije političke opcije koje su učestvovala na lokalnim izborima u Nikšiću 2017. godine.

OIK Nikšić je tokom čitave predizborne kampanje bio izuzetno kooperativan prema posmatračima CeMI-ja te profesionalno obavljao sve svoje zadatke. Važno je istaći da je predsjednik OIK Nikšić nekadašnji predsjednik Osnovnog suda u Nikšiću. Nivo stručnosti predsjednika OIK-a nesumnjivo doprinosi većem stepenu profesionalnosti u radu ovog organa. Jedna od dugogodišnjih preporuka CeMI-ja je upravo djelimična profesionalizacija opštinskih izbornih komisija, imajući u vidu činjenicu da je u prethodnim izbornim ciklusima najviše nepravilnosti zabilježeno upravo na nivou opštinskih izbornih komisija.

Kao i na parlamentarnim izborima 2020. godine, štampanje glasačkih listića povjereno je Merkator International d.o.o. Bijelo Polje. Štampanje listića je obavljeno 5. marta 2021. godine, a odštampano je 60.597 glasačkih listića, na B-5 formatu, na 120-gramskom papiru roze boje sa vodenim žigom.

C. Birački odbori

Za održavanje ovih izbora konstituisan je 141 birački odbor, od toga 138 u opštini Nikšić i tri na posebnim biračkim mjestima.

S obzirom na prethodno navedenu činjenicu bojkota prethodnih lokalnih izbora, svi članovi biračkih odbora su iz redova DPS-a i SD-a. Od ukupnog broja članova, 88 predsjednika i zamjenika je iz DPS-a, a 50 iz SD-a. Na svih 138 biračkih mjesta, DPS je imao tri člana i tri zamjenika biračkog odbora, dok je SD imao po jednog člana i po jednog zamjenika člana na svakom biračkom mjestu. Ostale izborne liste su imenovale opunomoćene predstavnike, a imale su i posmatrača na biračkim mjestima.

Registracija izbornih lista

Predsjednik Crne Gore Milo Đukanović donio je Odluku o raspisivanju lokalnih izbora u Nikšiću 5. januara 2021. godine. Prema odluci OIK Nikšić od 08.01.2021. godine,² najmanji broj potpisa birača podrške izornoj listi za izbor odbornika u Skupštini opštine Nikšić iznosi 468 birača, imajući u vidu da je na parlamentarnim izborima održanim 30.08.2020. godine bilo upisano 58.440 birača, a u skladu sa članom 43 stav 1 Zakona o izboru odbornika i poslanika, izborna lista za izbor odbornika može biti utvrđena ako je svojim potpisima podrži najmanje 0,8% birača od broja birača u izornoj jedinici.

Registracija izbornih lista je uglavnom proticala u skladu sa Zakonom o izboru odbornika i poslanika. Usamljeni primjer je izborna lista GG „GRADE MOJ“, koja je odbijena nakon što je utvrđeno da ne ispunjava

---

² <https://niksic.dik.co.me/wp-content/uploads/sites/19/2021/01/Odluka-1.jpg>

uslove iz člana 43 Zakona o izboru odbornika i poslanika. Naime, podnosilac izborne liste nije postupio po Zaključku o otklanjanju nedostataka izborne liste od 17.02.2021. godine, tako što nije dostavio dovoljan broj potpisa birača podrške izornoj listi. Provjerom od strane OIK-a je utvrđeno da jedan broj birača koji su dali podršku ovoj listi nema prebivalište na području opštine Nikšić, a jedan broj je svojim potpisom podržao drugu izbornu listu.³

Na lokalnim izborima u Nikšiću učestvovalo je šest izbornih lista:

1. EVROPSKI TIM ZA NIKŠIĆ! (DPS - DEMOKRATSKA PARTIJA SOCIJALISTA CRNE GORE, SD - SOCIJALDEMOKRATE CRNE GORE, LPCG - LIBERALNA PARTIJA CRNE GORE - PATRIOTSKO KOMITSKI SAVEZ)
2. MIODRAG DAKA DAVIDOVIĆ - NARODNI POKRET
3. SDP – SRCEM ZA NIKŠIĆ!
4. ЗА БУДУЋНОСТ НИКШИЋА – ДЕМОКРАТСКИ ФРОНТ, Социјалистичка народна партија Црне Горе, Група бирача За живот Никшића, Уједињена Црна Гора, Радничка партија, Југословенска комунистичка партија Црне Горе, Српска радикална странка, Социјалисти Црне Горе, Странка пензионера инвалида и социјалне правде Црне Горе
5. dr Dritan Abazović - Crno na bijelo - Može Nikšić, Građanski pokret Ujedinjena reformska akcija URA i nestranačke ličnosti
6. MR MOMO KOPRIVICA - MIR JE NAŠA NACIJA - DEMOKRATE - NE DAMO NIKŠIĆ - DEMOS - PARTIJA PENZIONERA, INVALIDA I RESTITUCIJE - PLENUM 083 - ZAOKRUŽI SLOBODU

Registracija birača

Ministarstvo unutrašnjih poslova je, u skladu sa članom 17 Zakona o biračkom spisku, 4. marta 2021. godine objavilo numerički tabelarni prikaz podataka o promjenama nastalim u zaključenom biračkom spisku u opštini Nikšić, u odnosu na birački spisak po kome su održani prethodni izbori u ovoj opštini.⁴ Prema podacima MUP-a, pravo glasa na lokalnim izborima u Nikšiću imalo je 58.833 birača, odnosno 393 više nego na parlamentarnim izborima održanim 30. avgusta prošle godine. Broj novoupisanih birača je 610. Od tog broja 577 birača je steklo biračko pravo punoljetstvom, 19 prijavom prebivališta, a 14 prijemom u crnogorsko državljanstvo. Iz biračkog spiska izbrisano je 557 birača, i to: 550 zbog činjenice smrti, šest zbog gubitka crnogorskog državljanstva i jedno lice zbog odjave prebivališta van Crne Gore. Unosom broja lične karte ili putne isprave, birači mogu izvršiti uvid u birački spisak direktno preko internet portala www.biraci.me, i informisati se da li su u biračkom spisku i na kojem biračkom mjestu glasaju.

Ministarstvo unutrašnjih poslova je 28. januara 2021. godine donijelo odluku o obrazovanju Savjeta za kontrolu biračkog spiska. Takođe, Ministarstvo unutrašnjih poslova je donijelo odluku od formiranju Savjeta za transparentnost Ministarstva unutrašnjih poslova. Jedan od članova ovog savjeta je i CeMI-jev predstavnik. Zadatak oba tijela je između ostalog i sagledavanje potreba i doprinos unaprjeđenju stanja u oblasti biračkog spiska, kao jednog od ključnih segmenata izbornog procesa, a koji je u kontinuitetu, kroz preporuke OEBS-a i ODIHR-a prepoznat kao kamen spoticanja.

Kao i u prethodnim izbornim procesima, pitanje biračkog spiska je jedna od ključnih tema kojoj se u javnosti posvećuje velika pažnja. Shodno tome, u predizbornom periodu, u medijima je objavljena informacija da se u biračkom spisku za lokalne izbore u Nikšiću nalazi 954 lica sa pravom glasa u Srbiji. CeMI je od portala

---

³ <https://niksic.dik.co.me/wp-content/uploads/sites/19/2021/02/Rje%C5%A1enje-o-odbijanju-izborne-liste.pdf>

⁴ <https://mup.gov.me/ResourceManager/FileDownload.aspx?rId=428459&rType=2>

Standard zatražio i dobio spisak ovih lica, kako bi izvršili kontrolu istih, imajući u vidu da je CeMI u stanju da izvrši uvid u birački spisak na osnovu prava iz člana 21 Zakona o biračkom spisku, kojim je Ministarstvo unutrašnjih poslova dužno da opštinskoj izbornoj komisiji za birački spisak opštine, parlamentarnoj stranci, podnosiocu potvrđene izborne liste, i **nevladinoj organizaciji** kojoj je od strane nadležnog organa izdato ovlašćenje za praćenje izbora, na njihov zahtjev, u roku od 48 časova od dana prijema zahtjeva, elektronskim putem omogućiti uvid u birački spisak, kao i u promjene koje su u njemu izvršene.

A. Problem duplo upisanih birača

Pažljivim uvidom u podatke koje nam je Standard dostavio, utvrdili smo da se na spisku nalazi 969 lica, odnosno nešto više od broja koji je objavljen u medijima. S obzirom da spisak lica koja su navodno upisana u birački spisak Srbije ne sadrži JMBG ovih lica, već samo datum rođenja, prvenstveno je bilo potrebno doći do njihovog matičnog broja, što je moguće uraditi uvidom u birački spisak. Kada se matični broj ovih lica ukuca na web stranicu <https://upit.birackispisak.gov.rs/> dobija se nepotpuna informacija, odnosno biračko mjesto u Srbiji na koje je upisana osoba sa ovim matičnim brojem, ali bez imena i prezimena. Na primjer, jedna od osoba koje je portal Standard imenovao kao lice koje je možda upisano u birački spisak Srbije, je savjetnica premijera i rukovoditeljka Službe za odnose sa javnošću Andrijana Đordan. Uvidom u birački spisak Crne Gore i provjerom JMBG-a na gore pomenutoj internet stranici, može se dobiti informacija da je osoba sa istim matičnim brojem upisana u Srbiji na biračkom mjestu 37, Školska zgrada Stručnih škola, Svrlijska br. 1, Beograd, Palilula. Sa druge strane, provjerom JMBG neke druge osobe koja se ne nalazi na dostavljenom spisku, kao što su na primjer zaposleni u CeMI-ju, dobija se informacija da nema podataka za traženi JMBG. Od 969 lica sa dostavljenog spiska za koje smo vršili provjeru, za osam lica nijesu postojali podaci, odnosno tri lica nijesu bila upisana u našem biračkom spisku, pa nije bilo moguće, niti postoji potreba provjeravanja njihovog statusa u biračkom spisku druge države, a za pet lica koja su upisana u birački spisak Crne Gore nije bilo podataka u biračkom spisku Srbije. U najvećem broju slučajeva, rezultati pretrage putem JMBG-a dali su pozitivan rezultat, odnosno 961 lice koje je upisano u birački spisak Crne Gore ima JMBG za koji postoji adresa i broj biračkog mjesta u Srbiji. Najstarija osoba upisana u birački spisak, a čiji matični broj se nalazi i u biračkom spisku Srbije, rođena je 1930. godine, za vrijeme Kraljevine Jugoslavije, a najmlađa 2002. godine, u Državnoj zajednici Srbije i Crne Gore. Moramo imati u vidu da su sva lica na ovom spisku rođena u periodu kada su Crna Gora i Srbija bile u zajednici. Jedinostveni matični broj građanina je, kako sam naziv kaže - jedinstven, i ne postoji razlog zbog kojeg bi došlo do njegove promjene nakon sticanja nezavisnosti.

Na bazi gore iznesenog smatramo da ne manje od 961 lica koja su upisana u biračkom spisku za opštinu Nikšić, upisana su i u birački spisak Republike Srbije, odnosno imaju duplo prebivalište, što predstavlja kršenje zakona.

Rezultati uvida u birački spisak otvaraju i pitanje zakonitosti dvojnog državljanstva za ta lica. Zakonska pretpostavka je ko ima biračko pravo u Crnoj Gori i Srbiji ima i njihova državljanstva. CeMI poziva MUP da pokrene postupke provjere i eventualnog oduzimanja državljanstva, odnosno brisanja iz biračkog spiska Crne Gore.

Izborna kampanja

Izborna kampanja za lokalne izbore u Nikšiću 2021. godine počela je i prije potvrđivanja izbornih lista, dok se u završnoj fazi intenzivirala, te su politički subjekti pred same izbore koristili gotovo sve tehnike promovisanja svojih predizbornih programa: audio-vizuelni marketing, online kampanje, bilborde, dijeljenje propagandnog materijala, kontakt sa biračima na terenu i kroz kampanju vrata-do-vrata.

Izborna kampanja je bila dosta raznolika, počevši od političkih partija koje su vodile kampanju u skladu sa trenutnim izazovima i zdravstvenom situacijom u zemlji (SDP) ne organizujući skupove, susrete, čak ni pres konferencije, do onih koje nijesu svoje kampanje prilagodile trenutnim mjerama pandemije. Pa su tako organizovane kućne posjete simpatizera, masovne kampanje na ulicama, karavani, odnosno vožnje kroz grad i prigradska naselja sa brendiranim automobilima.

Tokom izborne trke bila je evidentna i funkcionerska kampanja i često pojavljivanje funkcionera iz drugih opština u Nikšiću, između ostalog predsjednika Skupštine Crne Gore, potpredsjednika Vlade, kao i u nešto manje otvorenom formatu i predsjednika Vlade Crne Gore, te dijela njenih ministara. Kada se radi o zloupotrebi državnih resursa, bitno je pomenuti i slučaj kada je predsjednik Opštine Budva primi, u toku radnog vremena u službenim prostorijama, i medijski predstavio posjetu nosioca izborne liste koalicije “Za budućnost Nikšića” koja je predstavljala dio predizborne kampanje ove koalicije.

Međutim, izborna kampanja se u najvećem dijelu i najagresivnije odvijala u online prostoru, sa akcentom na Facebook, Instagram i YouTube kanale, što je jednim dijelom uslovljeno i COVID-19 situacijom, a što su politički subjekti više-manje vješto iskoristili.

Imajući u vidu generalnu predizbornu atmosferu koja je odisala tenzijama, CeMI pozdravlja odluku Ministarstva unutrašnjih poslova za formiranje Operativnog tima za kontrolu izbornog procesa u Nikšiću, ali smatra da je trebalo izbjeći da na čelu ovog tima bude visoki funkcioner političke partije URA, Rade Milošević, nekadašnji predsjednik opštinskog odbora ove partije u ovom gradu. Smatramo da tako važnu funkciju ne bi trebalo da obavlja stranačka ličnost, naročito ako imamo u vidu da se partija kojoj pripada takmičila na ovim izborima.

Izborni dan

Praćenje izbornog dana realizovano je kroz četiri grupe aktivnosti:

1. **Praćenje realizacije izbornih procedura na biračkim mjestima** – otvaranje, glasanje, zatvaranje biračkih mjesta i brojanje glasova i neprestana komunikacija posmatrača sa operaterima i pravnim centrom u cilju prikupljanja podataka o izlaznosti i nepravilnostima u toku izbornog dana;
2. **Paralelno prebrojavanje glasova (PVT)** na osnovu rezultata sa svih biračkih mjesta koje su prikupili kratkoročni posmatrači i mobilni timovi koji su u toku dana obilazili po više biračkih mjesta i nadgledali rad opštinske izborne komisije u toku tabulacije rezultata;
3. Praćenje rada opštinske izborne komisije;
4. **Odnosi sa medijima i javnošću:** podaci o izlaznosti i nepravilnostima u toku izbornog dana saopštavani su putem društvenih mreža, a informacije su takođe objavljivane na brojnim internet portalima. Samo jedan tekst o rezultatima izbora, gdje je u naslovu naveden CeMI na portalu Vijesti pročitao je ne manje od 493 259 posjetilaca što govori o velikom interesovanju za ove izbore i rad CeMI-ja. CeMI je u izbornoj noći, nakon zatvaranja biračkih mjesta održao četiri pres konferencije na kojima je predstavio trendove glasanja i projekcije izbornih rezultata. Pres konferencije su održane u 20:30h, 21:00h, 22:00h i 23:15h. O izlaznosti, CeMI je obavještavao građane u vremenskim razmacima, i to u: 9:00h, 11:00h, 13:00h, 17:00h i 19:00h.

A. Sprovođenje izborne procedure

CeMI je, kao i na parlamentarnim izborima održanim 2020. godine, uspostavio servis “Fer izbori” za praćenje nepravilnosti, i na taj način smo omogućili, ne samo našim posmatračima već i građanima, biračima, da u realnom vremenu prijave nepravilnosti i povrede biračkih prava koje uoče, direktno Pravnom timu CeMI-ja

zaduženom za prikupljanje i obradu pristiglih nepravilnosti. Aplikacija “Fer izbori” bila je dostupna na svim većim platformama, odnosno kao Android i iOS aplikacija, ali i kao internet portal. Osim aplikacije, bile su dostupne dvije telefonske linije za direktnu komunikaciju sa Pravnim timom, koji je, osim prijave nepravilnosti, zainteresovanim biračima pružao pravnu pomoć.

CeMI je u toku izbornog dana primio 92 prijave, i pružio građanima 14 pravnih savjeta, koji su se uglavnom odnosili na proceduru glasanja putem pisma. Od ukupnog broja podnijetih prijava putem servisa “Fer izbori”, građani su podnijeli 24 (26%), dok su CeMI-jevi posmatrači podnijeli 68 (74%) prijava.

Uporedo sa obrađivanjem pristiglih nepravilnosti, Pravni tim CeMI-ja je kroz web portal i aplikaciju “Fer izbori” crnogorskoj javnosti učinio dostupnim najkarakterističnije nepravilnosti, i na taj način je doprinio transparentnosti izbornog procesa. Osim doprinosa transparentnosti procesa i informativnog karaktera, redovno izvještavanje o različitim oblicima pristiglih nepravilnosti ima edukativan karakter i podstiče građane da, nakon što se upoznaju sa različitim oblicima nepravilnosti, iste ili slične i sami prijave.

Izborni dan su obilježile, kako nepravilnosti unutar samog biračkog mjesta, tako i incidenti ispred biračkih mjesta, uglavnom između grupa neidentifikovanih lica na nekoliko lokacija u gradu, ali u konačnome iste nijesu dovele u pitanje regularnost izbora.

Kada govorimo o nepravilnostima na biračkom mjestu, one su se uglavnom pojavljivale u sličnoj formi na većini biračkih mjesta na kojima su zabilježene. Pozitivno iznenađuje podatak da, za razliku od parlamentarnih izbora održanih prije samo pola godine, nije prijavljen veliki broj nepravilnosti u vezi sa nepoštovanjem mjera za sprječavanje širenja COVID-19 virusa.

Sve nepravilnosti koje su registrovali posmatrači CeMI-ja u toku izbornog dana, mogu se grupisati u sljedeće kategorije:

a. Primjeri nepravilnosti prilikom sprovođenja izbornih procedura. Ove nepravilnosti su se odnosile na:

§ ***Povrede procedure tajnosti glasanja*** kroz javno izjašnjavanje birača o opciji za koju su glasali, fotografisanje glasačkih listića od strane birača, prihvatanje otvorenih glasačkih listića od strane biračkih odbora i glasno prozivanje imena i prezimena birača od strane članova biračkog odbora, u najvećem procentu su činile prijavljene nepravilnosti u toku izbornog dana. Registrovano je ukupno **23** prijave za povredu procedure tajnosti glasanja. U tom smislu, najčešća povreda ovog tipa odnosi se na fotografisanje glasačkog listića od strane birača, što je istovremeno i u suprotnosti sa članom 71a Zakona o izboru odbornika i poslanika, kojim se propisuje zabrana upotrebe elektronskih uređaja za telekomunikaciju u mjestu za glasanje. Registrovano je ukupno sedam (**7**) ovakvih slučajeva na tri biračka mjesta: 33, 60 i 63. Važno je napomenuti da su među ovim slučajevima registrovane dvije situacije u kojima je više članova iste porodice fotografisalo svoje glasačke listiće. Do javnog glasanja došlo je na biračkim mjestima: 6, 47, 69, 92, 120 i 131, odnosno na svakom od ovih biračkih mjesta registrovan je po jedan slučaj javnog objavljivanja opcije za koju je birač glasao. Nepresavijeni ili pogrešno savijeni glasački listić je kao nepravilnost registrovana u pet (**5**) slučajeva, na biračkim mjestima 49, 54 i 124. U šest (**6**) slučajeva je došlo do glasnog prozivanja imena i prezimena birača od strane biračkog odbora, i to na biračkim mjestima 4, 36, 44, 100 i 124.

§ ***Nepoštovanje mjera za sprječavanje širenja COVID-19 virusa*** na način što je u pet (**5**) slučajeva registrovano nepoštovanje ovih mjera. Naime, registrovano je da birači i članovi biračkog odbora ne nose, odnosno nepravilno nose maske, članovi biračkog odbora ne reaguju na birače koji na biračko mjesto dolaze bez maske, ne upotrebljava se sredstvo za dezinfekciju, i biračko mjesto nije dovoljno veliko da bi se omogućilo poštovanje propisane distance od dva metra između svih lica. Do ovih nepravilnosti došlo je na biračkim mjestima 4, 73, 101, 128 i 132.

b. Neadekvatno ponašanje predstavnika organa izborne administracije registrovano je u radu biračkih odbora, kojim je prekršen čl. 71a Zakona o izboru odbornika i poslanika, prema kojem je zabranjena upotreba elektronskih uređaja za komunikaciju u prostoriji za glasanje i čl. 81 stav 1 i stav 3 Zakona o izboru odbornika i poslanika, koji propisuju da članovi biračkog odbora ne smiju ni na koji način uticati na odluku birača, i da su članovi biračkog odbora dužni da paze da niko ne ometa birača prilikom popunjavanja glasačkog listića i da u potpunosti bude obezbijeđena tajnost glasanja. U tom smislu, na biračkim mjestima: 4, 12, 25, 35, 44, 46, 63 i 101, članovi biračkog odbora koristili su mobilne telefone, suprotno članu 71a Zakona o izboru odbornika i poslanika. Na biračkom mjestu 4 zabilježeno je i da članovi biračkog odbora ne provjeravaju identitet birača privremenim skidanjem maske. Na biračkom mjestu 95, jedan od članova biračkog odbora javno je pozvao birače da zaokruže određenu političku opciju. Do povrede člana 81 stav 3 došlo je u prethodno pomenutim slučajevima koji se vezuju za povredu tajnosti glasanja na biračkim mjestima na kojima su članovi biračkog odbora glasno prozivali ime i prezime birača.

c. Prema nalazima posmatrača CeMI-ja neposredno sa biračkih mjesta, koji su dobijeni na osnovu standardizovanih upitnika o organizaciji izbornog dana i sprovođenju procedure glasanja, mogu se izvesti sljedeće ocjene:

- Proces otvaranja biračkih mjesta posmatrači su ocijenili sa odličnom ili vrlodobrom ocjenom u 80% slučajeva, dok je otvaranje ocijenjeno kao loše ili veoma loše ocijenjeno u 5,55% slučajeva. Prosječna ocjena je 4,22.
- Proces glasanja ocijenjen je od strane posmatrača odličnom ili vrlodobrom ocjenom u 80,42% slučajeva, dok je otvaranje ocijenjeno kao loše ili veoma loše u 2,06% slučajeva. Prosječna ocjena je 4,27.
- Proceduru zatvaranja biračkih mjesta i brojanja glasova posmatrači su ocijenili sa odličnom ili vrlodobrom ocjenom u 85,9% slučajeva, dok je zatvaranje ocijenjeno kao loše ili veoma loše u 5,13% slučajeva. Prosječna ocjena je 4,23.

Prema podacima sa terena, na najmanje 25,56% mjesta nije bilo materijala na Brajevom pismu, dok je 31,11% biračkih mjesta po procjeni posmatrača bilo nepristupačno za osobe sa invaliditetom. Među članovima biračkih odbora, muškarci su predsjednici biračkih odbora na 72,22% biračkih mjesta, dok je na 27,78% biračkih mjesta na toj poziciji žena.

CeMI-jevi posmatrači su naišli na dobar prijem, profesionalnu komunikaciju i saradnju sa članovima biračkih odbora.

Iako su biračka mjesta najvećim dijelom uređena u skladu sa preporukama za epidemiološku zaštitu birača, naši posmatrači su zabilježili da se na biračkom mjestu stvarala prevelika gužva na 12,37% biračkih mjesta, a na 6,19% biračkih mjesta došlo je do remećenja javnog reda. Takođe, u 15,56% slučajeva, nije bila obezbijeđena minimalna distanca od dva metra.

Problemi sa ostvarivanjem prava glasa zabilježeni su na 23,71% biračkih mjesta, usljed činjenice da birač nije bio upisan u birački spisak na tom biračkom mjestu. Takođe, u 3,85% slučajeva bilo je birača koji su čekali ispred biračkog mjesta u 20h, a 80% ovih birača nije uspjelo da ostvari svoje biračko pravo. Naši posmatrači su zabilježili i veliki procenat grupnog glasanja od strane članova iste porodice (31,96%), ali nije bio zabilježen nijedan slučaj pokušaja birača da dva puta glasaju.

Na 33% biračkih mjesta zabilježena je upotreba mobilnog telefona od strane članova biračkog odbora ili posmatrača, a na 26% biračkih mjesta naši posmatrači su primijetili da neko vodi evidenciju o imenima birača koji su glasali.

CeMI-jeve procjene izlaznosti i rezultata izbora
Tabela 1: CeMI-jeve procjene rezultata lokalnih izbora i projekcija mandata

	%	Mandati
Popunjenost	100%	
Ukupna izlaznost	81,2%	
Izborna lista		
EVROPSKI TIM ZA NIKŠIĆ! (DPS - DEMOKRATSKA PARTIJA SOCIJALISTA CRNE GORE, SD - SOCIJALDEMOKRATE CRNE GORE, LPCG - LIBERALNA PARTIJA CRNE GORE - PATRIOTSKO KOMITSKI SAVEZ)	40,4%	18
MIODRAG DAKA DAVIDOVIĆ - NARODNI POKRET	3,3%	1
SDP – SRCEM ZA NIKŠIĆ!	2,7%	0
ЗА БУДУЋНОСТ НИКШИЋА – ДЕМОКРАТСКИ ФРОНТ, Социјалистичка народна партија Црне Горе, Група бирача За живот Никшића, Уједињена Црна Гора, Радничка партија, Југословенска комунистичка партија Црне Горе, Српска радикална странка, Социјалисти Црне Горе, Странка пензионера инвалида и социјалне правде Црне Горе	25,9%	11
dr Dritan Abazović - Crno na bijelo - Može Nikšić, Građanski pokret Ujedinjena reformska akcija URA i nestranačke ličnosti	4,5%	1
MR MOMO KOPRIVICA - MIR JE NAŠA NACIJA - DEMOKRATE - NE DAMO NIKŠIĆ - DEMOS - PARTIJA PENZIONERA, INVALIDA I RESTITUCIJE - PLENUM 083 - ZAOKRUŽI SLOBODU	23,2%	10

Tabela 2: Poređenje CeMI-jevih projekcija lokalnih izbornih rezultata sa zvaničnim rezultatima

Izborna lista	CeMI %	CeMI mandati	OIK %	OIK Mandati	Razlika %	Razlika mandati
Popunjenost uzorka	100%		100%			
EVROPSKI TIM ZA NIKŠIĆ! (DPS - DEMOKRATSKA PARTIJA SOCIJALISTA CRNE GORE, SD - SOCIJALDEMOKRATE CRNE GORE, LPCG - LIBERALNA PARTIJA CRNE GORE - PATRIOTSKO KOMITSKI SAVEZ)	40,40%	18	40,41%	18	-0,01%	0
MIODRAG DAKA DAVIDOVIĆ - NARODNI POKRET	3,30%	1	3,26%	1	0,04%	0
SDP – SRCEM ZA NIKŠIĆ!	2,70%	0	2,64%	0	0,06%	0
ЗА БУДУЋНОСТ НИКШИЋА – ДЕМОКРАТСКИ ФРОНТ, Социјалистичка народна партија Црне Горе, Група бирача За живот Никшића, Уједињена Црна Гора, Радничка партија, Југословенска комунистичка партија Црне Горе, Српска радикална странка, Социјалисти Црне Горе, Странка пензионера инвалида и социјалне правде Црне Горе	26,00%	11	25,9%	11	0,1%	0
dr Dritan Abazović - Crno na bijelo - Može Nikšić, Građanski pokret Ujedinjena reformska akcija URA i nestranačke ličnosti	4,50%	1	4,42%	1	0,08%	0

MR MOMO KOPRIVICA - MIR JE NAŠA NACIJA - DEMOKRATE - NE DAMO NIKŠIĆ - DEMOS - PARTIJA PENZIONERA, INVALIDA I RESTITUCIJE - PLENUM 083 - ZAOKRUŽI SLOBODU	23,20%	10	23,37%	10	-0,17%	0
Prosječno odstupanje					0,04%	0

A. Komunikacija sa javnošću

U toku izbornog dana Centar za monitoring i istraživanje CeMI je putem društvenih mreža redovno izvještavao javnost o izlaznosti i nepravilnostima. U izbornoj noći, nakon zatvaranja biračkih mjesta, CeMI je na četiri pres konferencije predstavio trendove glasanja i projekcije izbornih rezultata. Pres konferencije su se održavale u 20:30h, 21:00h, 22:00h i 23:15h.

CeMI je tokom dana građane obavještavao o izlaznosti u vremenskim razmacima, i to u 9h, 11h, 13h, 17h i 19h. Tokom cijelog izbornog dana na sajtu CeMI-ja www.izbori.cemi.org.me i putem aplikacije “Fer izbori” građani su mogli pratiti tok glasanja i nepravilnosti pristigle Pravnom timu CeMI-ja.

CeMI je izvještavao javnost o nepravilnostima na svim biračkim mjestima u Nikšiću, na bazi podataka koji su prikupljeni od posmatrača na terenu i građana koji su tokom izbornog dana putem aplikacije “Fer izbori” (www.ferizbori.me) i putem broja telefona 020 653 736 obavještavali CeMI o nepravilnostima koje su uočili. Pravnom timu CeMI-ja su pristigle ukupno 92 prijave nepravilnosti do kraja izbornog dana.

Centar za monitoring i istraživanje je omogućio da građani uživo prate procjene izlaznosti i rezultata glasanja putem dvije nacionalne televizije RTCG i TV Vijesti koje su bile direktno vezane za CeMI-jev softver u kome se obrađuju podaci pristigli od strane naših posmatrača.

Građani su, takođe, mogli pratiti projekcije rezultata uživo putem veb sajta www.izbori.cemi.org.me, kao i putem aplikacije “Fer izbori”. Aplikacija je imala gotovo 2.000 korisnika, a osim prijave i praćenja pristiglih nepravilnosti i praćenja procjene rezultata uživo je omogućila građanima i da se informišu o svojim biračkim pravima. Sajt www.ferizbori.me bilježi gotovo 14.000 posjeta u toku izbornog dana, a aplikacija “Fer izbori” je preuzeta putem ovog sajta 247 puta, a preko Google Play Store dodatno 176 puta. Podaci za Apple store još nijesu dostupni. Sajt www.izbori.cemi.org.me brojao je 327.296 posjeta u toku izbornog dana.

Pres konferencije u izbornoj noći su bile uživo prenošene na YouTube kanalu CeMI-ja, CeMI-jevom Facebook i Twitter nalogu. Pres konferencije je, samo na Twitteru, pregledalo gotovo 10.000 ljudi.

Na izborni dan je primjetan porast like-ova postova i pratilaca CeMI-jevih profila na društvenim mrežama. Tako je broj pratilaca na Facebook-u porastao za 388, na Instagramu za 82 i za 553 pratilaca na Twitteru.

Učešće žena

Učešće žena u Opštinskom odboru Nikšića prije lokalnih izbora 2021. godine iznosilo je 48,78%. Ukupan broj kandidata/kinja na izbornim listama bio je 246. Od tog broja 97 (39,43%) su žene. Sve izborne liste ispoštovale su odredbu člana 39a Zakona o izboru odbornika i poslanika koja predviđa da, u cilju ostvarivanja principa rodne ravnopravnosti, na izbornoj listi bude najmanje 30% kandidata/kinja manje zastupljenog pola, i da se na izbornoj listi među svaka četiri kandidata prema redosljedu na listi (prva četiri mjesta, druga četiri mjesta i tako do kraja liste) nađe najmanje po jedan kandidat pripadnik/ca manje zastupljenog pola.

Na dvije izborne liste, koalicija “Evropski tim za Nikšić” i koalicija “Crno na Bijelo - Može Nikšić”, nosilac liste je žena. Najmanji broj žena je na listi koalicije “Za Budućnost Nikšića”. Takođe, na ovoj listi ne nalazi se nijedna žena na nekoj od prve četiri pozicije.

Tabela 3: Broj žena na izbornim listama za lokalne izbore u Nikšiću 2021

Izborna lista	Broj kandidata	Broj žena
Koalicija "EVROPSKI TIM ZA NIKŠIĆ!"	41	16
SDP – SRCEM ZA NIKŠIĆ!	41	16
Koalicija "Crno na bijelo – Može Nikšić"	41	18
MIODRAG DAKA DAVIDOVIĆ – NARODNI POKRET	41	19
Koalicija "MIR JE NAŠA NACIJA – ZAOKRUŽI SLOBODU"	41	14
Koalicija "ЗА БУДУЋНОСТ НИКШИЋА"	41	14
UKUPNO	246	97

Prema rezultatima lokalnih izbora u Nikšiću, u Opštinskom odboru ovog grada učestvovala je 15 žena, odnosno 36,58%, i to: koalicija "EVROPSKI TIM ZA NIKŠIĆ!" - **8**, koalicija "Crno na bijelo – Može Nikšić" - **1**, koalicija "MIR JE NAŠA NACIJA – ZAOKRUŽI SLOBODU" - **3** i koalicija "ЗА БУДУЋНОСТ НИКШИЋА" - **3**.

Međunarodni i domaći posmatrači

Zakon o izboru odbornika i poslanika predviđa da ovlašćeni predstavnici domaćih nevladinih organizacija, registrovanih za praćenje ostvarivanja političkih prava i sloboda, mogu pratiti tok izbora i rad organa za sprovođenje izbora, u skladu sa ovim zakonom. Domaće nevladine organizacije zainteresovane za praćenje izbora podnose prijavu Državnoj izbornoj komisiji, koja u roku od 48 časova od prijema prijave, izdaje službena ovlašćenja ili rješenjem odbija izdavanje ovlašćenja. Organi za sprovođenje izbora su dužni da stranom i domaćem posmatraču omoguće praćenje toka izbora i rada organa za sprovođenje izbora. Birački odbor dužan je da u zapisniku konstatuje prisustvo posmatrača na biračkom mjestu. Državna izborna komisija na predlog organa za sprovođenje izbora, može oduzeti ovlašćenje ili identifikacionu karticu licu kome je izdata, ukoliko se ne pridržava pravila o održavanju reda na biračkom mjestu, odnosno pravila o radu organa za sprovođenje izbora.

Za nadgledanje lokalnih izbora u Nikšiću koji su održani 14. marta akreditovano je ukupno 197 posmatrača. Od ukupnog broja akreditovanih, 189 su domaći posmatrači, od čega je 181 posmatrač Centara za monitoring i istraživanje (CeMI), te osam posmatrača Centra za demokratsku tranziciju (CDT). CeMI je sproveo paralelno prebrojavanje glasova i objavio projekcije rezultata.

Akreditovano je i osam stranih posmatrača. Ambasada Velike Britanije je akreditovala pet (5) a Ambasada Sjedinjenih Država tri (3) posmatrača u Crnoj Gori.

Posmatrači Centra za monitoring i istraživanje su, osim putem telefona, o svojim nalazima primarno obavještavali putem aplikacije “Fer izbori”.

Mediji

Medijska scena u Crnoj Gori je duboko polarizovana, što se ogleda u podjeli između tzv. pro-crnogorskih i pro-srpskih medija sa dominantnim stranim prisustvom i uticajem medija iz Srbije. Prepoznaje se velika razlika u kontekstu izvještavanja medija koje je rijetko neutralno, a više usmjereno pozitivno ili negativno prema određenoj političkoj strani.

Centar za monitoring i istraživanje nije radio sistemski monitoring medija pa ovaj izvještaj ne sadrži procenete medijskog predstavljanja političkih partija već informacije o tome da li su i na koji način političke partije prekršile izbornu tišinu, ton izvještavanja medija o političkim dešavanjima, da li su neke političke partije favorizovane na jednim portalima odnosno manje favorizovane na drugim. Posebno su obrađeni društveni mediji koristeći CrowdTangle platformu putem koje je CeMI vršio monitoring aktivnosti političkih partija na Facebooku. Monitoringom je prepoznata mreža koordinisanog neautentičnog ponašanja između portala i Facebook profila i mim stranica kao i tokom parlamentarnih izbora 2020. Takođe, uočena je velika disperzija dezinformacija i spin vijesti koje predstavljaju dio strategije političkih partija koje su učestvovala u ovom izbornom procesu, a koje su korištene kako bi se uticalo na stavove građana i njihov slobodan i informisan izbor.

Kada se osvrnemo na pravni okvir, član 64a Zakona o izboru odbornika i poslanika propisuje da “Pravo na medijsko praćenje u predizbornoj kampanji počinje od dana potvrđivanja izborne liste učesnika predizborne kampanje i prestaje 24 časa prije dana održavanja izbora.” Takođe, član 50 istog Zakona određuje da “Podnosioci izbornih lista imaju pravo da, od dana potvrđivanja izborne liste do završetka izborne propagande (...) posredstvom nacionalnog javnog emitera Radio-televizija Crne Gore, kao i posredstvom regionalnih i lokalnih javnih emitera, u okviru istih dnevnih termina, odnosno rubrika, svakodnevno, u jednakom trajanju i besplatno obavještavaju građane o svojim kandidatima, programima i aktivnostima.” kao i da “u programima, odnosno rubrikama i oglasnim prostorima komercijalnih emitera, vrše marketinšku promociju svojih kandidata i programa i objavljuju najave svojih promotivnih skupova, uz naknadu u skladu sa pravilima koje donosi emiter”.

Zakon o finansiranju političkih subjekata i izbornih kampanja u članu 2 definiše da izborna kampanja počinje **od dana raspisivanja izbora do dana proglašenja konačnih rezultata izbora** kao i da izborna kampanja podrazumijeva skup aktivnosti koje se odnose na javno predstavljanje i promovisanje kandidata, promovisanje i obrazlaganje izbornih programa sa ciljem uvjeravanja birača da glasaju za kandidata tog političkog subjekta ili izbornu listu koju podnosi taj politički subjekt.

Imajući u vidu da je 5.januar 2021. datum raspisivanja izbora za odbornike u Skupštini opštine Nikšić, svako javno predstavljanje kao dio izborne kampanje shodno zakonu počinje od navedenog datuma. Međutim, monitoringom društvenih mreža i medija, CeMI je došao do nalaza da su određene političke partije i prije navedenog datuma započele izbornu kampanju putem njihovih profila na Facebook-u. Takve primjere vidimo kod partije Demokratskog fronta (DF), koja je u decembru 2020.godine preimenovala svoju Facebook stranicu u ime “Za budućnost Nikšića”, koja se koristi za kampanju ove koalicije za lokalne izbore u Nikšiću. Njihove prve aktivnosti potvrđuje i objavljivanje fotografije sa logom koalicije na Facebook stranici. Takođe, nosilac liste “Za budućnost Nikšića” je 1.januara dao intervju za portal www.in4s.net koji su podijelili na društvenim mrežama putem zvanične stranice a u okviru kojeg je promovisan program koalicije za lokalne izbore. Uzimajući u obzir navedene činjenice vezane za aktivnosti pomenute koalicije, CeMI ukazuje na anomaliju Zakona o medijima kojim se društvene mreže ne definišu kao mediji, što otvara prostor za zloupotrebu istih od strane političkih subjekata. Pomenuti slučaj pokazuje da su društveni mediji iskorišćeni za promociju, međutim ne postoji Zakon kojim se može utvrditi da je koalicija “Za budućnost Nikšića” prekršila zakonske odredbe o početku sprovođenja izborne kampanje. Takođe, još jedan nedostatak koji CeMI naglašava jeste neregulisanost ponašanja političkih subjekata u online prostoru tokom izborne kampanje.

Zloupotreba društvenih medija je takođe bila vidljiva na još dva načina: (1) **tokom izborne tišine**; (2) **korišćenjem plaćenih sadržaja**.

Izborna tišina počela je u ponoć 13. marta i trajala do zatvaranja biračkih mjesta. U ovom periodu, broj objavljenih sadržaja od strane političkih partija na Facebook-u je **142**. Pojedinačno gledano, koalicija “Evropski tim za Nikšić” je imala **15** postova, “Za budućnost Nikšića” **37**, “Miodrag Daka Davidović - Narodni pokret” **8** postova, SDP “Srcem za Nikšić” **15** postova, “Crno na bijelo - Može Nikšić” **28** i “Mir je naša nacija - zaokruži slobodu” **39** postova. Na pomenute postove su ostvarene ukupno 90.774 Facebook interakcije, od čega je čak 82% samo od Demokratske Crne Gore i koalicije “Za budućnost Nikšića” (74.969 interakcija). Podaci upućuju da su sve izborne liste bile aktivne na Facebook platformi tokom perioda izborne tišine i da su vršile samopredstavljanje komunikacijom na društvenim mrežama. Izborne liste su najviše komunicirale fotografijama (46,7%), videom (38,1%) i Facebook live-om (8,6%).

Posebno treba istaći da je CeMI evidentirao organizovanje završne emisije Građanskog pokreta URA, koja se prenosila korisnicima Facebook-a *live (uživo)*. Bez obzira na to što se činjenje ove partije ne može sankcionisati usljed zakonske neregulisanosti statusa društvenih medija i ponašanja na istima, evidentno je da je ovim prekršeno pravilo izborne tišine o zabrani medijskog predstavljanja i da je to učinjeno “zaobilaznim” putem odnosno kanalom komunikacije na koji se ne može primijeniti zakon.

CeMI je u periodu predizborne kampanje za parlamentarne izbore 2020. godine identifikovao postojanje 26 mim stranica, koje su dijelile političke sadržaje i bile direktno povezane sa portalima čiji je kredibilitet upitan. CeMI je u periodu nakon parlamentarnih izbora do početka izborne kampanje za lokalne izbore u Nikšiću primijetio da je procenat objavljenih postova bio mnogo manji. Veća ažurnost i aktivnost mim stranica primjećuje se u periodu neposredno pred održavanje izbora. Naime, u periodu od marta 2020. do marta 2021. godine, mim stranice su najaktivnije bile u avgustu 2020. godine (2.710 postova), te ponovo u decembru 2020. godine (2.134 posta) i januaru (2.123 posta). Odnosno, podaci pokazuju da su između dva izborna perioda, mim stranice bile aktivne u mnogo manjoj mjeri. Grafički prikazi aktivnosti mim stranica će biti prikazani u finalnom izvještaju.

Evidentirana je aktivnost **mim stranice** *Portal Nadrealitika* koja je na izborni dan objavila post da je CeMI radio izlazne ankete, koristeći zvanični logo organizacije. Nakon reakcije CeMI-ja da je riječ o dezinformaciji, ova stranica je uklonjena sa Facebook platforme i više joj nije bilo moguće pristupiti.

Kada je riječ o plaćenim sadržajima na Facebook-u, a koje obuhvata samo teritoriju opštine Nikšić, primijećeno je da su sve političke partije, učesnice ovog izbornog procesa, osim koalicije “Evropski tim za Nikšić” imale plaćene sadržaje na Facebook-u na dan 13. marta 2021. godine, odnosno tokom izborne tišine. Najviše je potrošila Socijaldemokratska partija Crne Gore (SDP) i Građanski pokret URA (iznos preko 100 eur) dok su Demokratska Crna Gora, Narodni pokret i koalicija “Za budućnost Nikšića” imale plaćene sadržaje u iznosu do 100 eur. Ovi podaci će biti predmet dodatnih provjera kada je riječ o praćenju finansijskih izvještaja političkih partija.

Da izborni proces u Nikšiću nema samo lokalni, već i regionalni značaj, potvrđuje i pažnja koju su srpski mediji posvetili ovoj temi. Prepoznat je veliki broj srpskih portala kao što su Alo.rs, Novosti.rs, Informer.rs, 24sedam.rs, in4s.net i drugi, koji su plasirali informacije koje su imale pozitivan ton prema koaliciji “Za budućnost Nikšića”, nasuprot koaliciji “Evropski tim za Nikšić”, o kojoj je pisano u negativnom kontekstu. Karakteristično je i da veliki broj informacija koje su plasirali srpski mediji nije objavljivan u crnogorskim medijima. CeMI je takođe prepoznao veliki broj spin informacija, kojima se vodi negativna propaganda usmjerena ka DPS-u i koaliciji “Evropski tim za Nikšić”. Spin informacije su prepoznate kroz nepotpune članke sa senzacionalističkim naslovom i fotografijama, međutim bez šireg opisa događaja, a kojim pokušava da se utiče na javno mišljenje.⁵ Interesantno je da su mediji iz Srbije prenosili i nepravilnosti koje su uočili

⁵ Članak je dostupan na linku: shorturl.at/uCGU2

CeMI posmatrači, navodeći CeMI kao izvor. Međutim, nepravilnost da je na biračkom mjestu došlo do incidenta sa jednim biračem zbog nošenja pravoslavnog krsta su prenijeli isključivo srpski portali bez navedenog izvora ove tvrdnje i fotografije koja potvrđuje ovaj događaj⁶. Na ovaj način biračima se plasiraju neobjektivne i neprovjerene informacije koje utiču na njihovo političko mišljenje i slobodan i fer izbor.

Uticaj Srbije i srpskih medija je posebno bio upečatljiv u okviru televizijskog programa „TV Happy“, emitera Happy TV d.o.o., putem programskog sadržaja pod nazivom „Dobro jutro Srbijo“. Riječ je o emiteru koji posljednjih godinu dana kontinuirano emituje sadržaj koji podstiče na mržnju, netrpeljivost i diskriminaciju prema pripadnicima crnogorske nacionalnosti i time direktno krši član 7 stav 1 Evropske konvencije o prekograničnoj televiziji, kojim je propisano da programski sadržaji, u pogledu njihovog prikazivanja i sadržaja, moraju poštovati dostojanstvo ljudskog bića i osnovna prava drugih, kao i da posebno ne smiju neprikladno isticati nasilje ili podsticati rasnu netrpeljivost. Crna Gora je posredstvom Savjeta Agencije za elektronske medije zbog kršenja ovog člana u februaru 2020. godine donijela rješenje na period od tri mjeseca da se ograniči reemitovanje programskih sadržaja pomenutog emitera njihovim zatamnjivanjem. Međutim, ovakva praksa Happy TV se nastavila nakon isteka rješenja, te su u izbornoj tišini odnosno 13. i 14. marta ugostili ambasadora Srbije u Crnoj Gori Vladimira Božovića, kao i Vladislava Dajkovića, aktivistu koalicije “Za budućnost Nikšića”. Obojica su iskoristila svoje gostovanje da pozovu građane Nikšića da glasaju za pomenutu koaliciju i time direktno prekršili izbornu tišinu.

Za bliže informacije budite slobodni kontaktirati:

Doc. dr Zlatko Vujović, Šef Misije +382 67 67 97 97

Maja Bjelić +382 69 63 25 09

Adresa: CeMI - Centar za monitoring i istraživanje

Josipa Broza Tita 23A

81 000 Podgorica

www.cemi.org.me i www.ferizbori.me

---

⁶ Članak je dostupan na linku: <https://cutt.ly/NzN2Rk6>